

Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Film samouczek
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Równanie okręgu może występować w różnych postaciach. Jeżeli dany jest okrąg w układzie współrzędnych kartezjańskich, to jego równanie możemy zapisać w postaci ogólnej, kanonicznej oraz za pomocą równania parametrycznego. W tej lekcji zaprezentujemy metody zamiany postaci ogólnej równania okręgu na postać kanoniczną i odwrotnie.

Twoje cele

- Utrwalisz wiadomości dotyczące równania okręgu na płaszczyźnie.
- Poznasz sposoby konwersji równania okręgu w postaci kanonicznej na postać ogólną i odwrotnie.
- Rozwiążesz typowe zadania związane z tematem lekcji.

Przeczytaj

W trakcie lekcji poznamy metody zamiany postaci ogólnej równania okręgu na postać kanoniczną i na odwrót.

Już wiesz

Równanie okręgu możemy zapisać w postaci kanonicznej i ogólnej.

Postać kanoniczną równania okręgu zapisujemy za pomocą równania:

$$(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2, \text{ gdzie } S = (a, b) - \text{środek okręgu, } r - \text{promień okręgu.}$$

Równanie okręgu w postaci ogólnej zapiszemy natomiast następująco:

$$x^2 + y^2 - 2ax - 2by + c = 0, \text{ przy czym } r = \sqrt{a^2 + b^2 - c} \text{ oraz } r > 0.$$

Zamiana postaci kanonicznej równania okręgu na postać ogólną

sposób I

Wykorzystując wzory skróconego mnożenia, równanie $(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$ przekształcamy do postaci:

$$x^2 - 2ax + a^2 + y^2 - 2by + b^2 - r^2 = 0.$$

Po uporządkowaniu otrzymujemy, że: $x^2 + y^2 - 2ax - 2by + a^2 + b^2 - r^2 = 0$.

Gdy oznaczymy wyrażenie $a^2 + b^2 - r^2$ literą c , otrzymamy postać ogólną równania okręgu:

$$x^2 + y^2 - 2ax - 2by + c = 0.$$

sposób II

Z [postaci kanonicznej](#) równania okręgu możemy odczytać wartości a , b oraz r^2 .

Do wyznaczenia postaci ogólnej wystarczy wykorzystać wzór $c = a^2 + b^2 - r^2$.

Mając współczynniki a , b , c możemy zapisać postać ogólną równania okręgu.

Przykład 1

Wyznamy równanie ogólne okręgu zadanego w postaci kanonicznej:

$$(x - 3)^2 + (y + 2)^2 = 16.$$

Korzystając ze wzorów skróconego mnożenia mamy, że: $x^2 - 6x + 9 + y^2 + 4y + 4 = 16$.

Po uporządkowaniu otrzymujemy postać ogólną równania okręgu:

$$x^2 + y^2 - 6x + 4y - 3 = 0.$$

Przykład 2

Wyznamy postać ogólną równania okręgu zadanego w postaci kanonicznej:

$$(x + 1)^2 + (y - 3)^2 = 9.$$

Odczytujemy wartości: $a = -1$, $b = 3$ oraz $r^2 = 9$.

Podstawiamy do wzoru $c = a^2 + b^2 - r^2$.

Otrzymujemy, że $c = (-1)^2 + 3^2 - 9 = 1 + 9 - 9 = 1$.

Wartości współczynników podstawiamy do postaci ogólnej równania okręgu i otrzymujemy, że:

$$x^2 + y^2 - 2 \cdot (-1)x - 2 \cdot 3y + 1 = 0.$$

Po uporządkowaniu, otrzymujemy postać ogólną równania okręgu:

$$x^2 + y^2 + 2x - 6y + 1 = 0.$$

Zamiana postaci ogólnej równania okręgu na postać kanoniczną

sposób I

W tym przypadku skorzystamy z metody uzupełniania do kwadratu.

Do obu stron równania $x^2 + y^2 - 2ax - 2by + c = 0$ dodamy wyrażenie $a^2 + b^2$.

Otrzymujemy, że $x^2 + y^2 - 2ax - 2by + a^2 + b^2 + c = a^2 + b^2$.

Grupujemy następnie wyrazy równania do postaci:

$$x^2 - 2ax + a^2 + y^2 - 2by + b^2 = a^2 + b^2 - c.$$

Skorzystamy teraz ze wzorów skróconego mnożenia. Otrzymujemy, że

$$(x - a)^2 + (y - b)^2 = a^2 + b^2 - c.$$

Wyrażenie $a^2 + b^2 - c$ oznaczymy jako r^2 i otrzymujemy w ten sposób postać kanoniczną równania okręgu: $(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$.

sposób II

Z postaci ogólnej równania okręgu $x^2 + y^2 - 2ax - 2by + c = 0$ możemy odczytać wartości współczynników a , b oraz c .

Po wykorzystaniu wzoru $r = \sqrt{a^2 + b^2 - c}$, otrzymamy postać kanoniczną równania okręgu: $(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$.

Przykład 3

Równanie okręgu $x^2 + y^2 - 4x + 10y + 13 = 0$ zapiszemy w postaci kanonicznej.

Zapiszmy podane równanie jako:

$$x^2 + y^2 - 4x + 10y + 13 + 4 + 25 = 29.$$

Po uporządkowaniu otrzymujemy, że $x^2 - 4x + 4 + y^2 + 10y + 25 = 16$.

Wykorzystując metodę związania do kwadratu, otrzymujemy: $(x - 2)^2 + (y + 5)^2 = 16$.

Przykład 4

Znajdziemy postać kanoniczną równania okręgu zapisanego w postaci $x^2 + y^2 + 6x - 2y + 6 = 0$.

Z równania możemy odczytać, że $-2a = 6$, $-2b = -2$ oraz $c = 6$.

Zatem $a = -3$, $b = 1$, $c = 6$.

Obliczamy wartość $r = \sqrt{(-3)^2 + 1^2 - 6} = \sqrt{4} = 2$.

Podstawiamy otrzymane liczby do postaci kanonicznej i otrzymujemy:

$$(x + 3)^2 + (y - 1)^2 = 4.$$

Słownik

równanie okręgu w postaci kanonicznej

$(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$, gdzie $S = (a, b)$ - środek okręgu, r - promień okręgu

równanie okręgu w postaci ogólnej

$x^2 + y^2 - 2ax - 2by + c = 0$, gdzie $r = \sqrt{a^2 + b^2 - c}$ i $r > 0$

Film samouczek

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie wykonaj poniższe polecenie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D2xqf7ChE>

Film nawiązujący do treści lekcji dotyczącej zamiany postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie. Lektorem w filmiku jest Piotr Kryszkiewicz.

Polecenie 2

Wykonaj polecenia.

a. Zapisz równanie okręgu $(x + 2)^2 + (y - 3)^2 = 16$ w postaci ogólnej.

b. Zapisz równanie okręgu $x^2 + y^2 - 6y - 16 = 0$ w postaci kanonicznej.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

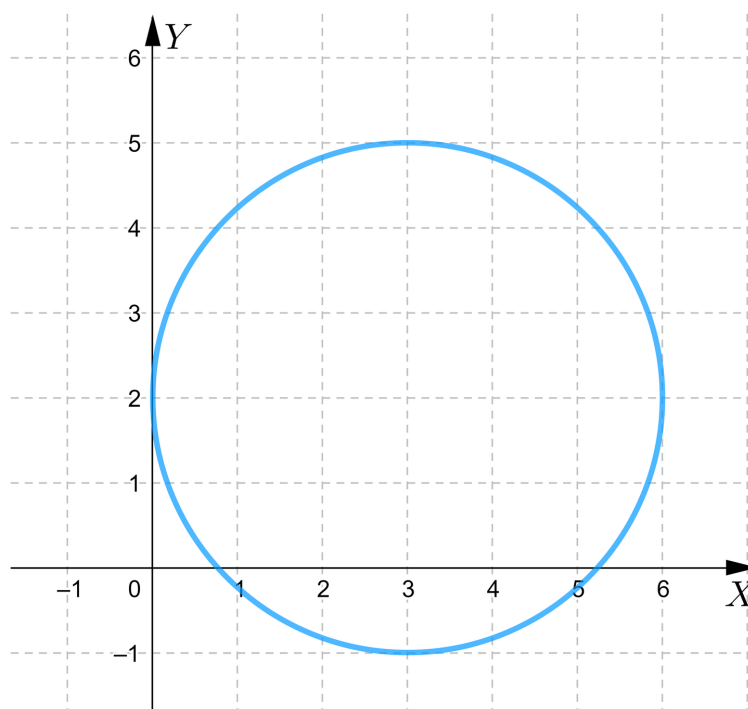

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Przyjrzyj się wykresowi na rysunku poniżej.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Wójtowicz

Przedmiot: Matematyka

Temat: Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

IX. Geometria analityczna na płaszczyźnie kartezjańskiej. Zakres podstawowy. Uczeń:

4) posługuje się równaniem okręgu $(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- zapisuje równanie okręgu w postaci ogólnej i kanonicznej,
- opisuje sposoby zamiany równania okręgu z postaci ogólnej na postać kanoniczną,
- zamienia równanie okręgu w postaci kanonicznej na postać ogólną,
- tworzy plan rozwiązania problemu matematycznego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- rozmowa nauczająca w oparciu o treści zawarte w sekcji „Film samouczek” i ćwiczenia interaktywne;

- objaśnienie nowej wiedzy.

Formy pracy:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Film samouczek”.

Faza wstępna:

1. Ustalenie celu lekcji i kryteriów sukcesu w temacie: „Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie”.
2. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie dotyczące ich aktualnego stanu wiedzy w zakresie poruszanej tematyki. Prosi wybranego ucznia lub uczennicę o zapisywanie propozycji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel dzieli uczniów na 4-osobowe grupy. Uczniowie w grupach zapoznają się z informacjami w sekcji „Przeczytaj”. Analizują przedstawione przykłady i notują pytania. Następnie przedstawiają pytania na forum klasy. Odpowiadają na nie uczniowie z innych grup. Nauczyciel wyjaśnia ewentualne wątpliwości.
2. Uczniowie wykonują wspólnie na forum klasy ćwiczenia nr 1-2.
3. W kolejnym kroku uczniowie realizują w parach ćwiczenia 3-5, po ich wykonaniu porównują otrzymane wyniki z inną parą.
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 6-8 z sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji: „Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

Praca domowa:

1. Zadanie dla kolegi/koleżanki. Uczniowie dobierają się w pary i opracowują zadania analogiczne do ćwiczeń 7 i 8 z sekcji „Sprawdź się”. Następnie przesyłają je do siebie mailem, rozwiązują i na następnej lekcji porównują wyniki.

Materiały pomocnicze:

- [Zadania powtórzeniowe z okręgu](#)

Wskazówki metodyczne:

- Medium w sekcji „Film samouczek” można wykorzystać jako materiał służący powtórzeniu materiału w temacie „Zamiana postaci kanonicznej okręgu na ogólną i odwrotnie”.